

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Корекція емоційних станів дітей дошкільного віку з алалією засобами
ізотерапії

Виконала студентка групи СОМ-2(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Плотникова Юлія Русланівна
Керівник: Турубарова А. В.
Рецензент: Дубяга С. М.
Нормоконтроль ____Ю. С. Дерев'янку

Запоріжжя
2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 40 с., 6 табл., 3 рис., 63 джерела, 7 додатків.

Об'єкт дослідження: емоційні стани дітей дошкільного віку із порушенням мовлення.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості емоційних станів дітей середнього дошкільного віку із алалією; розробити і апробувати програму корекції емоційних станів у дітей дошкільного віку з алалією методом ізотерапії.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз літературних джерел з проблеми, синтез, узагальнення та систематизація), емпіричні (спостереження, тестування, бесіда, експеримент), статистичні (математична обробка даних).

Порушення мовлення в тій чи іншій мірі негативно впливають на психічний розвиток дитини, відображаються на її діяльності, поведінці. Тяжкі порушення мовлення можуть впливати на емоційні стани, що зумовлено обмеженістю в соціальних, зокрема мовленнєвих контактів, у процесі яких здійснюється спілкування, пізнання дошкільником навколишньої дійсності. Усе це негативно позначається на внутрішньому стані дошкільника, його поведінці, здоров'ї, на соціалізації. Корекційна педагогіка відчуває нестачу нових, адаптованих терапевтичних методик, які залучають творчі підходи та нестандартні прийоми малювання, що допоможе немовленнєвим дітям дошкільного віку легше соціалізуватись.

ЕМОЦІЙНІ СТАНИ, ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ, СЕРЕДНІЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, АЛАЛІЯ, ІЗОТЕРАПІЯ, КОРЕКЦІЯ, АГРЕСИВНІСТЬ, НЕГАТИВІЗМ, ТРИВОЖНІСТЬ, ІМПУЛЬСИВНІСТЬ.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Обстеження та корекція поведінки дітей, які мають мовленнєві порушення – актуальна проблема у корекційній педагогіці, тому що на даний момент збільшилася кількість таких дітей з різним ступенем тяжкості порушень. Мовленнєві порушення мають несприятливий перебіг, що негативно позначається на термінах та якості всебічного психічного розвитку дитини в її емоційній, пізнавальній та інтелектуальній складових. Складний симптомокомплекс мовленнєвих і немовленнєвих розладів негативно впливає не тільки на пізнавальну діяльність дошкільника, а й на його емоційну сферу. Більшість спеціалістів, які вивчають проблему навчання і виховання дошкільників, наголошують на тому, що емоційна сфера сучасних дошкільників розвинута недостатньо, деякі дітей не вміють правильно виражати свої емоції, посміхатись і сміятися від щирого серця.

Проблемою дослідження мовленнєвих порушень у дітей займалися такі науковці, як Л. Виготський, Б. Гріншпун, Р. Левіна, Ю. Рібцун, С. Шаховська, М. Шеремет та ін. Емоційну сферу дошкільників із порушенням мовлення досліджували О. Белова, Н. Павлова, Є. Соботович, Н. Трауготт та ін. Значний вклад в розвиток психодіагностичного інструментарію емоційного компоненту внесли: В. Бехтерев, Г. Бреслав, О. Жегалло, К. Ізард, Є. Ільїн, Р. Лазарус, О. Леонтьєв, В. Мясищев, О. Орехова, М. Серов та ін.

Визначення теоретичних положень арт-терапії базується на результатах досліджень О. Вознесеньської, М. Кисельової та ін. Ряд авторів довели ефективність застосування арт-методів для дітей з більш чи менш вираженими порушеннями розвитку (А. Копитін, М. Кисельова). Дослідженням ефективних корекційних методів ізотерапії для дітей

дошкільного віку із порушеннями мовлення займались В. Дермельова, В. Литвиненко та ін.

Але на сьогодні не повною мірою досліджено особливості емоційних станів дітей середнього дошкільного віку із алалією. Відчувається гостра нестача окремих досліджень, які б розглядали комплексну роль арт-терапії в профілактиці негативних емоційних станів дітей цієї категорії. Корекційна педагогіка відчуває нестачу нових, адаптованих терапевтичних методик, які залучають творчі підходи та нестандартні прийоми малювання, що допоможе немовленневим дітям дошкільного віку легше соціалізуватись.

Все вищезазначене і обумовило вибір теми магістерської роботи «Корекція емоційних станів дітей дошкільного віку з алалією засобами ізотерапії».

Об'єкт дослідження: емоційні стани дітей дошкільного віку із порушенням мовлення.

Предмет дослідження: процес корекції емоційних станів дітей середнього дошкільного віку із алалією методом ізотерапії.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості емоційних станів дітей середнього дошкільного віку із алалією; розробити і апробувати програму корекції емоційних станів у дітей дошкільного віку з алалією методом ізотерапії.

Завдання дослідження:

1. Здійснити психолого–педагогічний аналіз проблеми дослідження емоційних станів дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення.

2. Обґрунтувати необхідність використання методу ізотерапії в корекції емоційних станів дітей дошкільного віку з порушенням мовлення.

3. Виявити особливості емоційних станів дітей середнього дошкільного віку із алалією.

4. Розробити, апробувати та перевірити ефективність програми корекції емоційних станів дітей середнього дошкільного віку з алалією засобами ізотерапії.

В ході проведеної роботи використовувались такі методи дослідження: теоретичні (аналіз літературних джерел з проблеми, синтез, узагальнення та систематизація), емпіричні (спостереження, тестування (колірний тест Люшера, графічна методика «Кактус» (за М. Панфіловою), тест «Розпізнавання емоцій» (Т. В. Череднікова) та блок методик для визначення тривожності, агресивності, імпульсивності (Г. Лаврентьєва, Т. Титаренко), бесіда, експеримент), статистичні (математична обробка даних).

Методологічною основою дослідження є:

- вчення про те, що емоції є однією із найважливіших психічних функцій та виступають ядром у цілісному розвитку особистості дошкільника (Л. Виготський);

- вчення про те, що емоції є головною характеристикою людської особистості. Подібно до мислення, пам'яті емоції є психічним явищем (К. Ізард);

- наукове положення, що мовлення є однією з найскладніших форм вищих психічних функцій (О. Леонт'єв);

Теоретичне значення роботи полягає у аналізі та систематизації психолого–педагогічних знань щодо особливостей емоційних станів дошкільників із порушенням мовлення.

Практичне значення роботи в тому, що розроблена програма корекції може бути використана у роботі вчителя–дефектологом, вчителем–реабілітологом, вчителем–логопедом, психологом в корекційно–розвитковій роботі з дітьми з важкими порушеннями мовлення, а також батьками дітей з ППМ.

Апробація результатів дослідження відбулася:

- на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Наука очима молоді – 2019» (м. Запоріжжя, 17 травня 2019 р.);

- у збірнику наукових праць студентів Хортицької національної академії № 1 (м. Запоріжжя, 2020 р.).

Бази дослідження: сімейний клуб «Щасливе батьківство» та сімейний оздоровчий центр «Соляний палац», м. Запоріжжя.

Магістерська робота складається з реферату, змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 85 сторінок. Основний зміст викладено на 40 сторінках. У тексті розміщено 6 таблиць та 3 рисунка загальним обсягом 3 сторінки та 7 додатків на 33 сторінках. Список використаних джерел включає 63 найменування та займає 7 сторінок.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової психолого–педагогічної літератури та проведене експериментальне дослідження дозволили сформулювати ряд висновків.

1. Аналіз літератури з проблеми емоційного розвитку дітей дошкільного віку з порушенням мовлення показав, що тяжкий мовленнєвий недолік призводить до нестійкої емоційно-вольової сфери. Вчені (О. Бєлова, Н. Павлова, Н. Пахомова, Л. Стахова, В. Тарасун, Т. Царькова, М. Шеремет, Г. Якимчук та ін.) відмічають недостатню самостійність, домінування негативних почуттів, порушення поведінки, соціальної дезадаптації, підвищену схильність до стресових станів, імпульсивність у дітей з різними варіантами мовленнєвих відхилень. Недоліки мовленнєвого розвитку дитини гальмують пізнання нею навколишнього світу, оволодіння знаннями, обмежують її спілкування з однолітками і дорослими, висловлення власних думок, негативно впливають на формування її емоційно-інтелектуальної сфери і особистості в цілому.

У дітей дошкільного віку із порушенням мовленням часто проявляються негативні емоційні стани:

- збудливість, тривожність, напружений стан;
- негативізм (особливо мовленнєвий), страх мовлення;
- дратівливість, образливість, плаксивість;
- схильність до агресії;
- почуття соціальної неповноцінності;
- настроїв швидко змінюється внаслідок емоційної нестійкості.

Все це в цілому свідчить про дефіцит позитивних емоцій та особливий стан центральної нервової системи дітей, що страждають на тяжкі мовленнєві порушення.

2. Обґрунтовано необхідність використання методу ізотерапії в корекції емоційних станів дітей дошкільного віку з порушенням мовлення.

Елементи ізотерапії мають великі можливості для корекційно-розвивального навчання і пов'язані з розкриттям інтересів дитини, становлення її особистості, позитивної самооцінки, розвитку її творчого потенціалу, впевненості у собі, здатності до розуміння свого внутрішнього світу, емоцій, почуттів і потреб інших людей, вдосконаленням навичок включення в спільну діяльність, естетичних переживань, розвитком здатності до саморегуляції.

Використання ізотерапії в роботі з дітьми дошкільного віку з порушенням мовлення знімає стрес, забезпечує ефективне емоційне усвідомлення ситуації, полегшує процес комунікації для замкнених і сором'язливих дітей; вона також дає можливість невербального контакту, сприяє подоланню комунікативних бар'єрів і психологічних захистів.

3. Проведене констатувальне дослідження дозволило виявити особливості емоційних станів дітей середнього дошкільного віку із алалією:

- напружений стан, переживання, тривожність через усвідомлення своєї неповноцінності, мовленнєвий негативізм;
- емоційна вразливість, плаксивість, боязливість спілкуватися;
- підвищена агресивність, імпульсивність;
- замкнутість: відстороненість від однолітків і дорослих внаслідок нерозуміння оточуючими їхнього мовлення;
- не впевненість у власних силах;
- спокійний стан, бо це чутливі діти, схильні до смутку, прагнуть індивідуалізованого спілкування;
- характерне збудження, дратівливість при малюванні та активній діяльності.

Діти досліджуваної групи обізнані у простих емоціях, як радість, страх та гнів, але погано розрізняють складні емоційні прояви: невдоволення, допитливість, смуток, прикрість, що свідчить про недосконалість емоційного інтелекту, необхідність у регуляції та корекції емоційних проявів.

4. Доведена ефективність програми корекції емоційних станів дітей середнього дошкільного віку з алалією засобами ізотерапії. Після проведення корекційно-розвивальної роботи у дітей експериментальної групи збільшилась кількість позитивних емоційних проявів, значно поліпшився рівень обізнаності щодо емоційних проявів: радості, гніву, невдоволення, допитливості, настороженості та смутку, діти навчилися стримувати агресивність, імпульсивність, стали менш тривожні та збуджені, більш впевнені у собі. Також покращилась саморегуляція, у емоційних проявах переважали позитивні тенденції (відчуття радості, спокійні настрої).

Перспективами подальших наукових розвідок є апробування програми з корекції емоційної сфери дітей дошкільного віку з іншими тяжкими мовленнєвими порушеннями.